

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK V.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.2 (284)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

Turzovská „magna charta“ oslavuje

Vo štvrtok 21. februára pred 420 rokmi (1602) vydal zemepán Juraj Turzo dedičnému richtárovi Adamovi Bonecovi z Turzovky privilegium, pre ktoré sa v regionálnej historiografii vžil pomenovanie lokačná listina. Dovolili sme si ju označiť parafrázou na významný dokument z anglických dejín kvôli jej významu pre dejiny Turzovky i celého kysuckého regiónu. Ide o jediný známy dokument tohto druhu na Kysuciach, obsahuje metačnú časť, ohraničujúcu oveľa väčšie územie ako je len súčasný kataster Turzovky. V podstate, okrem vybraných majetkových ostrovčekov v západnej časti, išlo o celé územie Bytčianskeho panstva na území Kysúc, kde neskôr vznikli obce Vysoká nad Kysoucou, Olešná, v modernom období Makov a tiež Korňa, Klokočov a Dlhá nad Kysoucou.

Odbornej verejnosti bola zmienaná listina či správnejšie jej obsah, prostredníctvom odpisov, známa už koncom 19. i v prvej polovici minulého storočia. Stať o tejto listine sa mala dostať aj do K. Točíkom pripravovanej monografie v roku 1946 pod názvom Zakladajúca listina Turzovky. Až do roku 2012 bádatelia poznali a pracovali s rôznymi odpismi tejto listiny. Jej originál bol objavený až v spomenutom roku a neskôr bolo z neho vyhotovené faksimile, dnes uložené v Mestskom múzeu K. Točíka v Turzovke. Hoci sa o tejto listine už popísalo dosť, okružle výročí jej vydania ponúka príležitosť na pripomenutie si tohto vzácného dokumentu. Čo mu predchádzalo? Čo bolo príčinou vydania listiny? Kto vlastne bol adresátom, kto to bol Adam Bonec?

Takéto a podobné otázky nám môžu napadnúť, ak sa zamýšľame nad okolnosťami vzniku privilegia. Na pochopenie situácie, ktorá predchádzala vyhotoveniu listiny je potrebné začať trochu zoširoka. Chotáre stredovekých považských dedín ako boli napr. Kolárovice, (Veľké) Rovné, Dlhé Pole či Divina boli rozsiahlymi územiami. Tvorili veľké pásy siahajúce od juhu (približného centra stredovekej aglomerácie až na

sever po krajinské hranice s Moravou a Sliezscom. Kým v období stredoveku boli osídlené najmä dolné, maximálne stredné časti chotára, koncom 15. a najmä v 16. storočí sa vďaka prichádzajúcim valachom začínali aspoň sezónne osídľovať aj severné časti týchto lokalít. Tam vznikali sezónne salaše, z ktorých sa postupne formovali osady či dokonca samostatné obce. Ako príklad možno uviesť osadu Predmier v chotári Dlhého Poľa alebo obec Nová Dedina v chotári Diviny. Všetky vznikli na severnom podhorí Javorníkov, t.j. už na kysuckom území ešte v 16. storočí. Pre ďalší vývoj je dôležité poznamenať, že **týmto územím prechádzala starobylá hranica medzi panstvami Budatín a Hričov-Bytča**, ktorá bola ustanovená práve na sútoku Kysuce s riekou Predmieranka. Kým Budatínske panstvo bolo vlastnicky konsolidované už od prvej dekády 16. storočia (vlastnil ho rod Suňog), v Bytči a Hričove k takejto konsolidácii dochádza až v roku 1563, keď sa ich vlastníkom stal František Turzo. Hoci sa Bytčiansky zámok stal pre Turzovcov od roku

1575 hlavným rodovým sídlom, v 16. storočí svoju pozornosť venovali skôr svojim oravským majetkom (za Turzovcov bolo na Orave založených 42 obcí). Kým Turzovci na Kysuciach v tomto období nevyvíjali takmer nijakú činnosť, budatínski valasi si tu nielenže založili Novú Dedinu, ale svoje salaše si založili napr. v Dlhej, Hlinenom, Vrch Olešnej, Bahanej či neskoršom Svrčinovci. Mladého Juraja Turza zrejme až agresívny postup budatínskych poddaných do oblastí horného toku Kysuce prinútil, obrátiť pozornosť týmto smerom s cieľom zabezpečiť si svoje kysucké majetky. Ba čo viac, zrejme využil aj svoje kariérne postavenie (ktoré malo v 90. rokoch 16. storočia neustále stúpajúcu tendenciu), aby svojmu susedovi Mojžišovi Suňogovi pripomenul, že na tomto území nebude „neobmedzeným vlastníkom.“ Hoci **hranice tu boli určené na riekach Dlhá a Predmieranka**, zrejme v dôsledku neexistencie riadnych obcí, dochádzalo k ich porušovaniu. **V roku 1598** bola teda na území niekdajších osád **Predmier a Markove Lúky založená nová de-**

dina. Bola Turzovým majetkom, práve na zvýraznenie jeho vlastníctva bola **nazvaná Turzovou dedinou** (v latinčine sa uvádzala ako Turzofalva, Turzovfalva či Turzovilla). Slovenské označenie, ktoré možno nájsť aj v urbároch či účtovných písomnostiach panstva, je jednoducho **Turzova, neskôr Turzovka**. To je v skratke odpoveď na otázku, čo predchádzalo vydaniu listiny.

Za dôvodom vydania Turzovho privilegia boli ekonomicko-hospodárske pohnútky. Založiť obec, usadiť niekam zopár rodín možno nebolo až tak náročné. Oveľa dôležitejšie bolo túto komunitu populačne i hospodársky zastabilizovať, aby sa mohla ďalej rozvíjať. Iba z takej lokality potom mohol zemepán aj profitovať. Aby zemepán, prostredníctvom svojho lokátora, prilákal do novozaloženej dediny viac obyvateľstva, udeľoval novým obciam privilegia vo forme daňových úľav a určitých výhod pre prisťahovalcov. Presne to chcel prostredníctvom vydania lokačnej listiny dosiahnuť Juraj Turzo.

(pokračovanie)

ROKOVANIE O PROGRAME SST a BS

V dňoch 11. a 20. januára sme absolvovali rokovania s vedením mesta. Na prvom sa prerokovávala otázka osláv storočnice turzovského futbalového klubu. Zatiaľ najdôležitejším výstupom je, že sa začali prípravy na monografiu - pamätnice, ktorá bude mapovať celé obdobie fungovania klubu. Ďalšie návrhy, ktoré ale majú podporu mesta, sa rozbehnú postupne. Druhé rokovanie sa týkalo programu svetového stretnutia a Beskydských slávností. Obe strany si vzájomne vymenili svoje predstavy a vytvoril sa rámec, ktorý bude tvoriť jadro druhého augustového víkend. Aktuálne prebieha výber účinkujúcich a ďalšie organizačné záležitosti, ktoré je potrebné riešiť už v tejto dobe. Veríme, že sa nám spoločne podarí pripraviť kvalitné a hodnotné podujatia, ktoré turzovské publikum ocení.

BLAHOŽELÁME

V mesiaci február oslávila životné jubileum zakladajúca členka Spolku

Ing. Zlata Šuranská,
Turzovka

Želáme jej všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

NAŠE RADY OPĀŤ ZREDLI

Vo štvrtok 10. 2. 2022 sme sa dozvedeli smutnú správu. Vo veku 82 rokov odišiel na večnosť člen nášho Spolku, diplomat, niekdajší minister zahraničných vecí a prezidentský kandidát JUDr. Eduard Kukan. Rodine a pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

TURZOVKA VO SVETE, SVET V TURZOVKE

Siedme svetové stretnutie Turzovčanov (VII. SST) a ich potomkov sa uskutoční (verme, že bez nejakých výrazných obmedzení) v auguste tohto roka. S jednotlivými aktivitami budeme našich členov priebežne informovať,

ale už v januári sme odštartovali jednu z nich. Vlastne ide o „oprášenie“ staršieho nápadu, ktorý Spolok využil už pri V. SST v roku 2013 a 2014. Vtedy to nevyšlo úplne podľa predstáv, preto sme sa rozhodli zopakovať tento pokus dúfajúc v jeho adekvátnejšiu, širšiu a najmä početnejšiu odozvu (hoci ju rozbiehame neskôr). O čo ide?

Na našej stránke i facebookovskom konte nájdete ideový plagát k SST, ktorého autorom je tradične náš člen a turzovský rodák, akademický maliar Ondrej Zimka. Obraciame

sa (nielen) na členov, aby si **plagát stiahli, vytlačili a odfotografovali sa s ním pred nejakou pamiatkou alebo známym objektom na Slovensku či v ktorejkoľvek krajine sveta**. Fotografie s plagátom VII. SST, pripojením mena, priezviska, názvom miesta a pozdravu potom zašlite mailom na adresu Spolku (spolok.spt@gmail.com), prípadne ju môžete zdieľať cez facebook. Je potrebné tak učiniť **najneskôr do 10. júla 2022**.

Každého, kto tak urobí, budeme považovať za priameho účastníka SST

a pošleme mu pamätný list. Snímku, ktorú nám zašlete, odprezentujeme cez naše informačné kanály. Ak sa nám podarí zhromaždiť dostatočný počet fotografií, radi by sme pripravili fotovýstavu pre všetkých účastníkov, ktorí počas víkend 12. - 14. augusta 2022 osobne zavítajú do Turzovky.

Ak patríte medzi tých, ktorých pracovné alebo iné povinnosti „odvejú“ v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch do rôznych kútov Slovenska či sveta, pamätajte aj na túto spolkovú aktivitu a dajte nám i Turzovke o sebe vedieť.